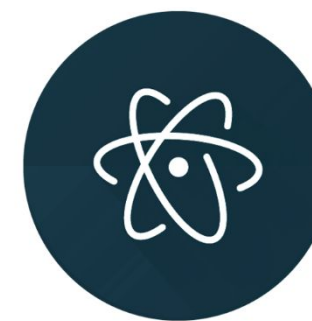

Рух тіла під дією сили тяжіння

Розглянемо декілька прикладів рухів

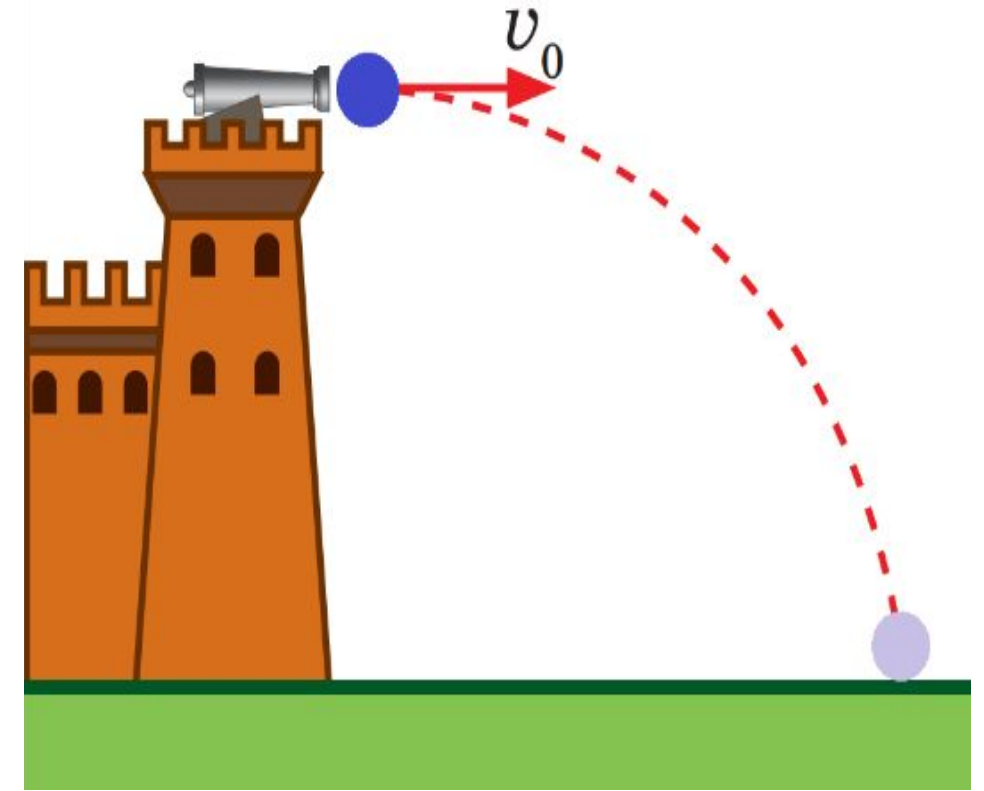
Траєкторія руху м'яча,
кинутого вертикально вниз
або вгору – **пряма**.

Під дією якої сили відбувається
рух тіла в цьому випадку?

Рух тіла у цьому випадку відбувається
тільки під дією сили тяжіння

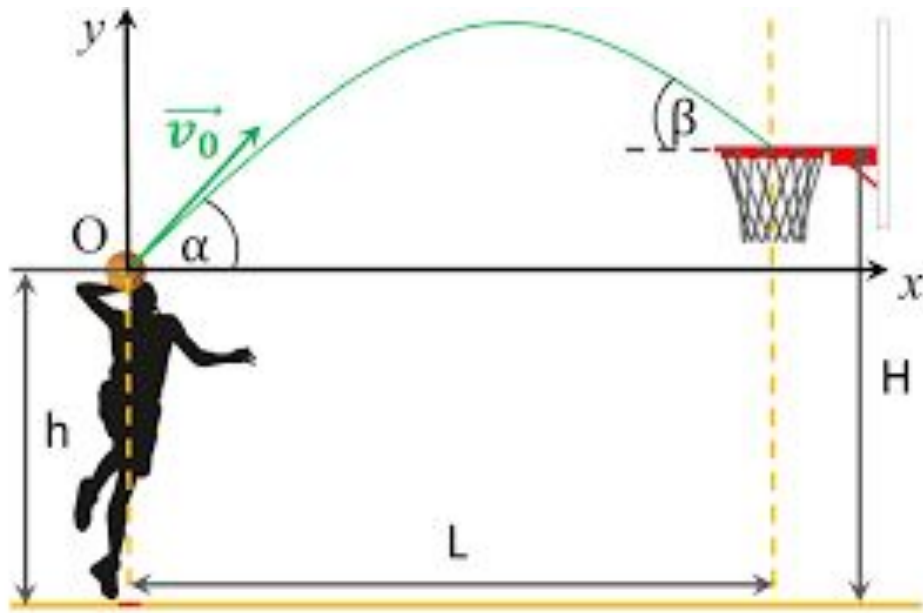
Після
горизонтального
кидка баскетболіста
м'яч рухається
криволінійною
траєкторією

Під **дією якої сили** відбувається рух тіла в цьому випадку?

Рух тіла у цьому випадку відбувається **тільки під дією сили тяжіння**

М'яч кинутий під
кутом до
горизонту теж
рухається
криволінійною
траєкторією

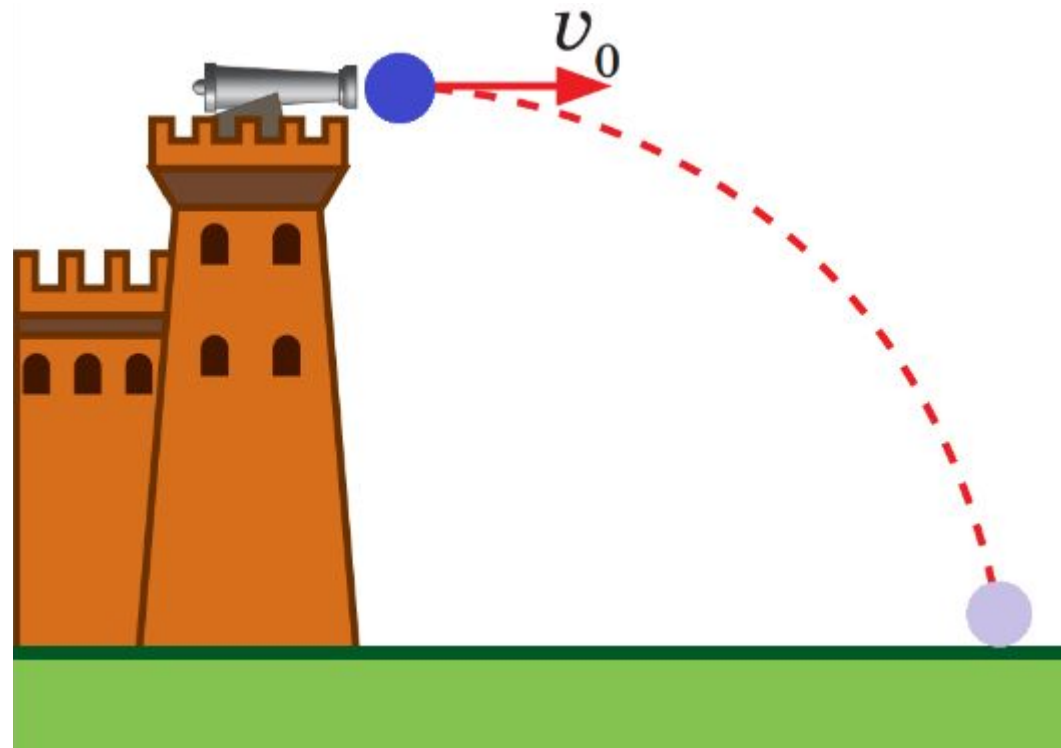
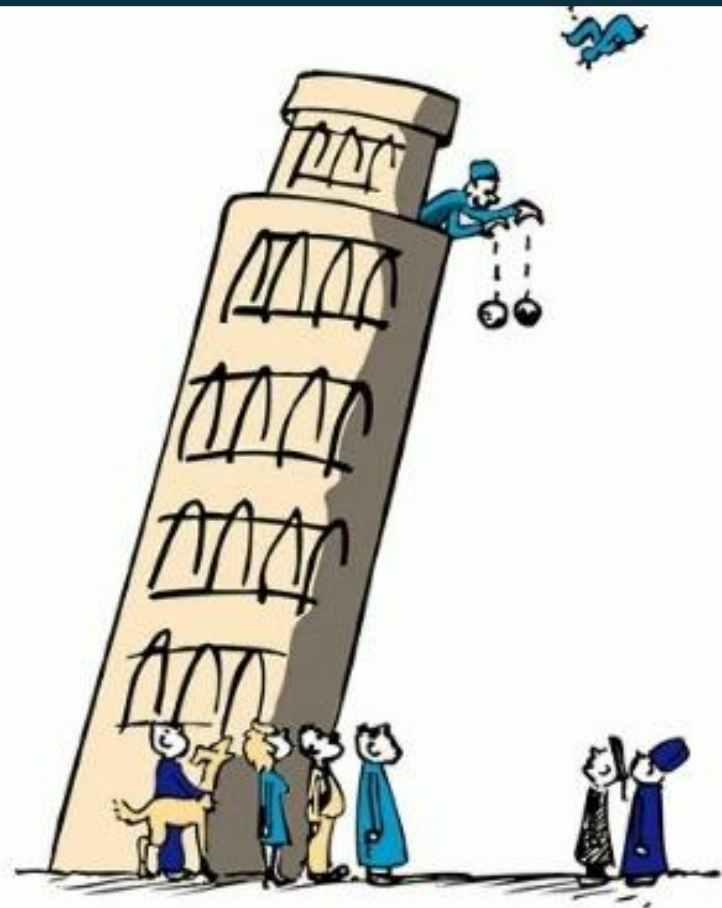
Під **дією якої сили** відбувається рух тіла в цьому випадку?

Рух тіла у цьому випадку відбувається **тільки під дією сили тяжіння**

Рухи всіх цих тіл відбуваються **тільки** під дією **сили тяжіння**

Проблемне питання: Чому ж ці **рухи** так відрізняються?

Причина –
в різних початкових умовах

Для вивчення цих рухів приймаємо спрощення

1 Здійснюємо ряд спрощень

Характер реального руху тіла в полі тяжіння Землі є досить складним, і його описування виходить за межі шкільної програми. Тому приймемо низку спрощень:

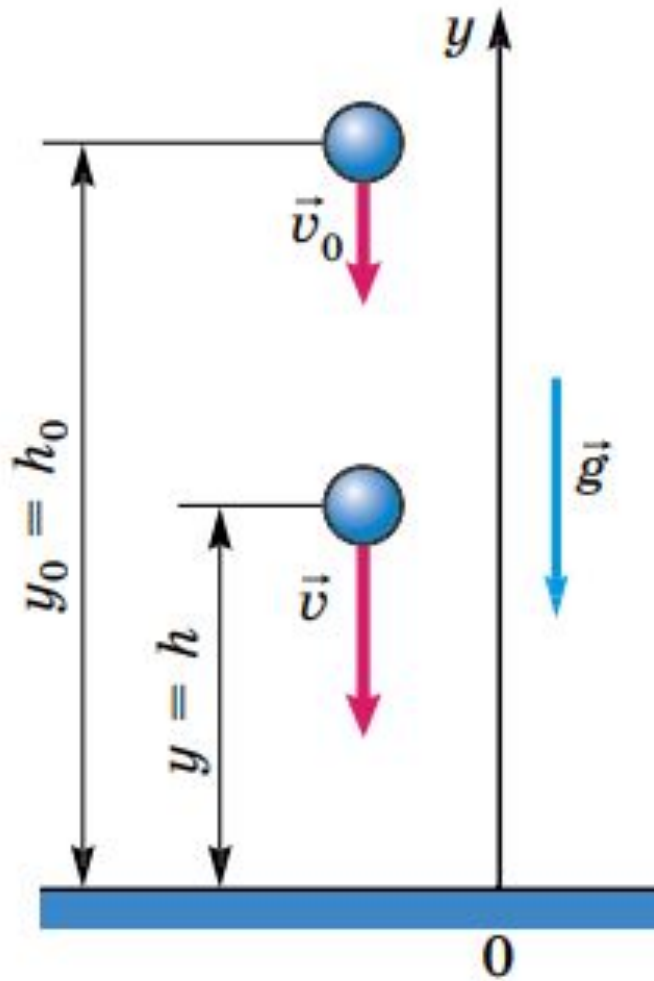
- систему відліку, пов'язану з точкою на поверхні Землі, вважатимемо інерціальною;
- розглядатимемо переміщення тіл поблизу поверхні Землі, тобто на невеликій (порівняно з її радіусом) відстані. Тоді кривизною поверхні Землі та зміною прискорення вільного падіння можна знехтувати, а прискорення вільного падіння можна вважати незмінним:

$$g = 9,8 \frac{\text{м}}{\text{с}^2} \approx 10 \frac{\text{м}}{\text{с}^2} ;$$

- опором повітря будемо нехтувати.

Зверніть увагу: якщо прийняти тільки перші два спрощення, отриманий результат буде дуже близьким до реального; останнє ж спрощення не дає серйозної похибки тільки у випадках, коли *тіла важкі, невеликі за розмірами, а швидкість їхнього руху досить мала*. Саме такі тіла ми розглядатимемо далі.

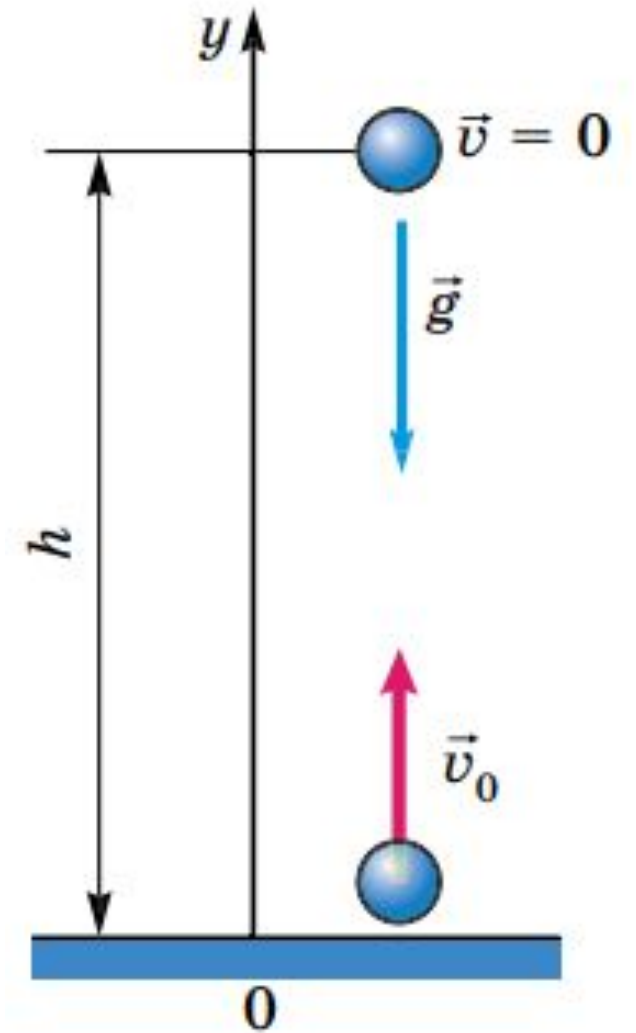
1. Тіло рухається вертикально (вниз або вгору)

Вниз

**Рух тіла, кинутого
вертикально вгору
або вниз, – це
рівноприскорений
прямолінійний рух із
прискоренням, що
дорівнює
прискоренню вільного
падіння: $\vec{a} = \vec{g}$**

Траєкторія руху – **пряма**

Вгору

1. Рух тіла, кинутого вертикально

Формули, які описують вільне падіння

Назва формули	Вільне падіння уздовж осі OY
Рівняння залежності проекції швидкості від часу	
Рівняння залежності проекції переміщення від часу	
Формула, яка виражає геометричний зміст переміщення	
Формула для розрахунку проекції переміщення, якщо невідомий час руху тіла	
Рівняння координати	

Приклад задачі

1. Снаряд зенітної гармати, випущений вертикально вгору із швидкістю **800 м/с**, досяг цілі через **6 с**. На якій висоті перебував літак противника і яка швидкість снаряда в момент досягання цілі?

1. Снаряд зенітної гармати, випущений вертикально вгору із швидкістю 800 м/с, досяг цілі через 6 с. На якій висоті перебував літак противника і яка швидкість снаряда в момент досягання цілі?

Дано:

$$v_0 = 800 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

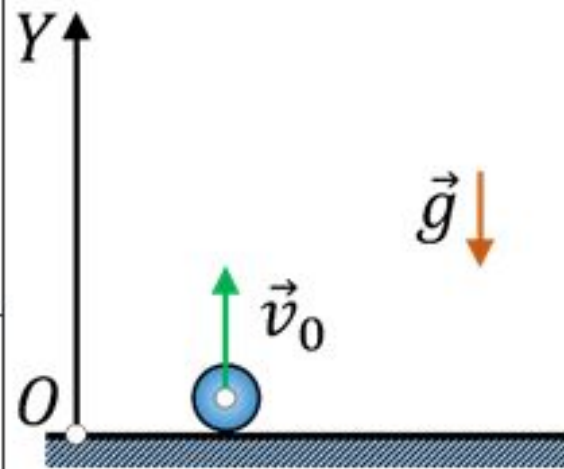
$$t = 6 \text{ с}$$

$$g = 10 \frac{\text{м}}{\text{с}^2}$$

$$h = ?$$

$$v = ?$$

Розв'язання

Знак $-g$ тіло рухається вгору

$$h = v_0 t - \frac{g}{2} t^2$$

$$h = 800 \frac{\text{м}}{\text{с}} \cdot 6 \text{ с} - \frac{10}{2} \cdot \frac{\text{м}}{\text{с}^2} 6^2 \text{ с}^2$$

$$h = 4620 \text{ (м)}$$

$$v = v_0 - gt$$

$$v = 800 \frac{\text{м}}{\text{с}} - 6 \cdot 10 \frac{\text{м}}{\text{с}^2} = 740 \left(\frac{\text{м}}{\text{с}} \right)$$

$$\text{Відповідь: } h = 4620 \text{ м; } v = 740 \frac{\text{м}}{\text{с}}$$

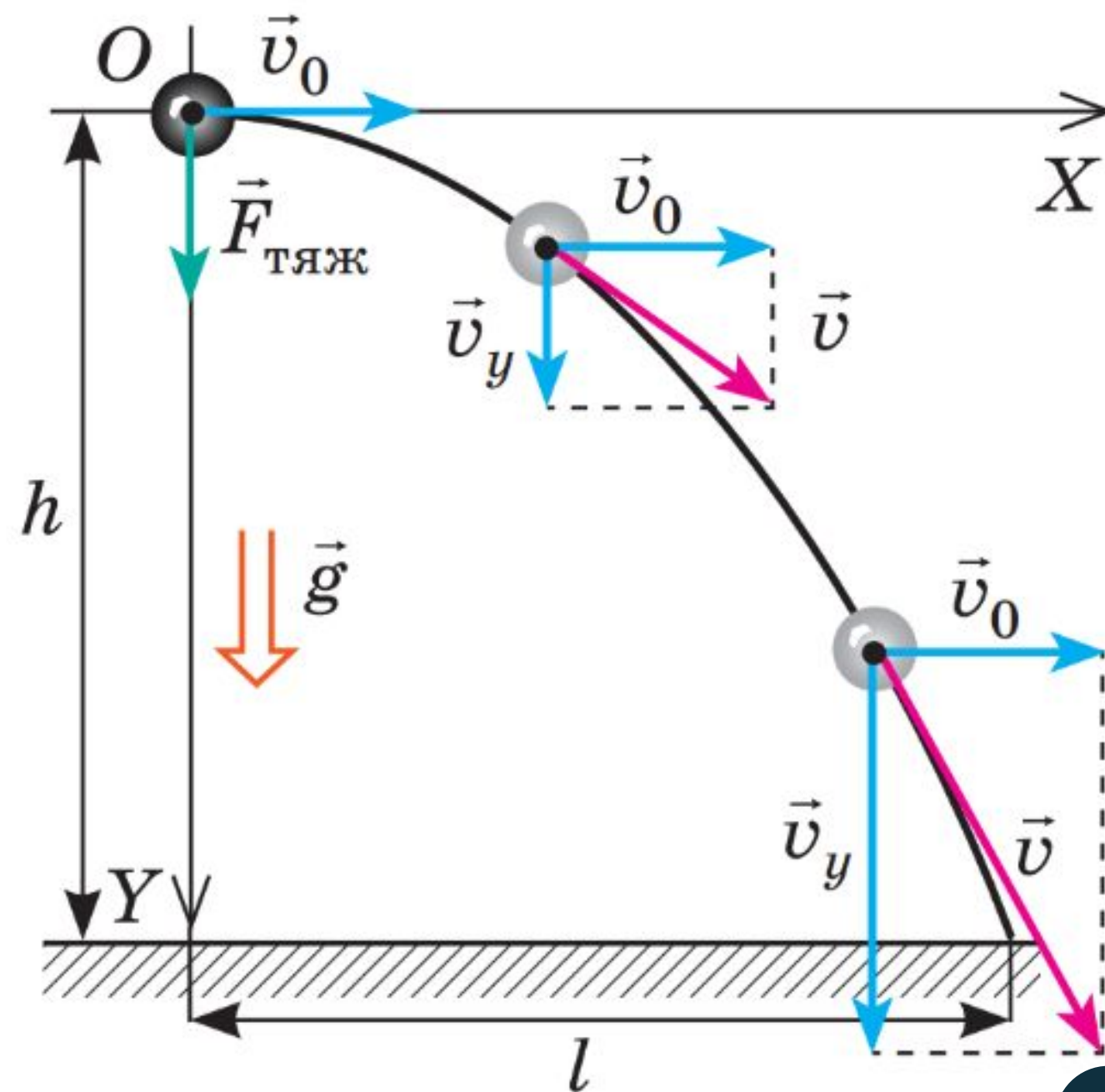

2. Рух тіла, кинутого горизонтально

Рух тіла, кинутого горизонтально:

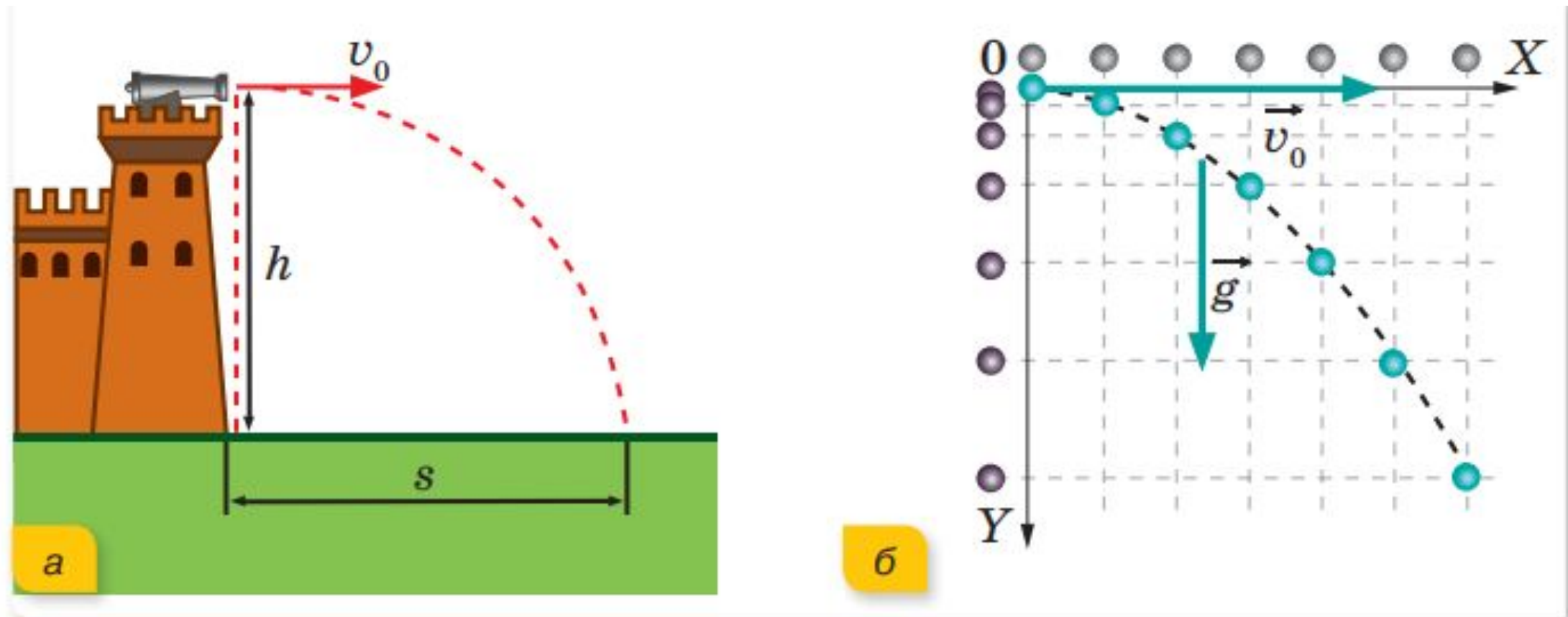
1) **рівномірний** – уздовж осі OX зі швидкістю $\vec{v}_0$

2) **рівноприскорений** – уздовж осі OY без початкової швидкості та з прискоренням $\vec{g}$

2. Рух тіла, кинутого горизонтально

Траєкторія руху – **гілка параболи**

Мал. 228. Дослідження руху тіла, кинутого горизонтально з висоти h

2. Рух тіла, кинутого горизонтально

Уздовж осі **OX**

$$v_x = v_0$$

$$l = v_0 t$$

Уздовж осі **OY**

$$v_y = v_{0y} + g_y t$$

$$h_y = v_{0y} t + \frac{g_y}{2} t^2$$

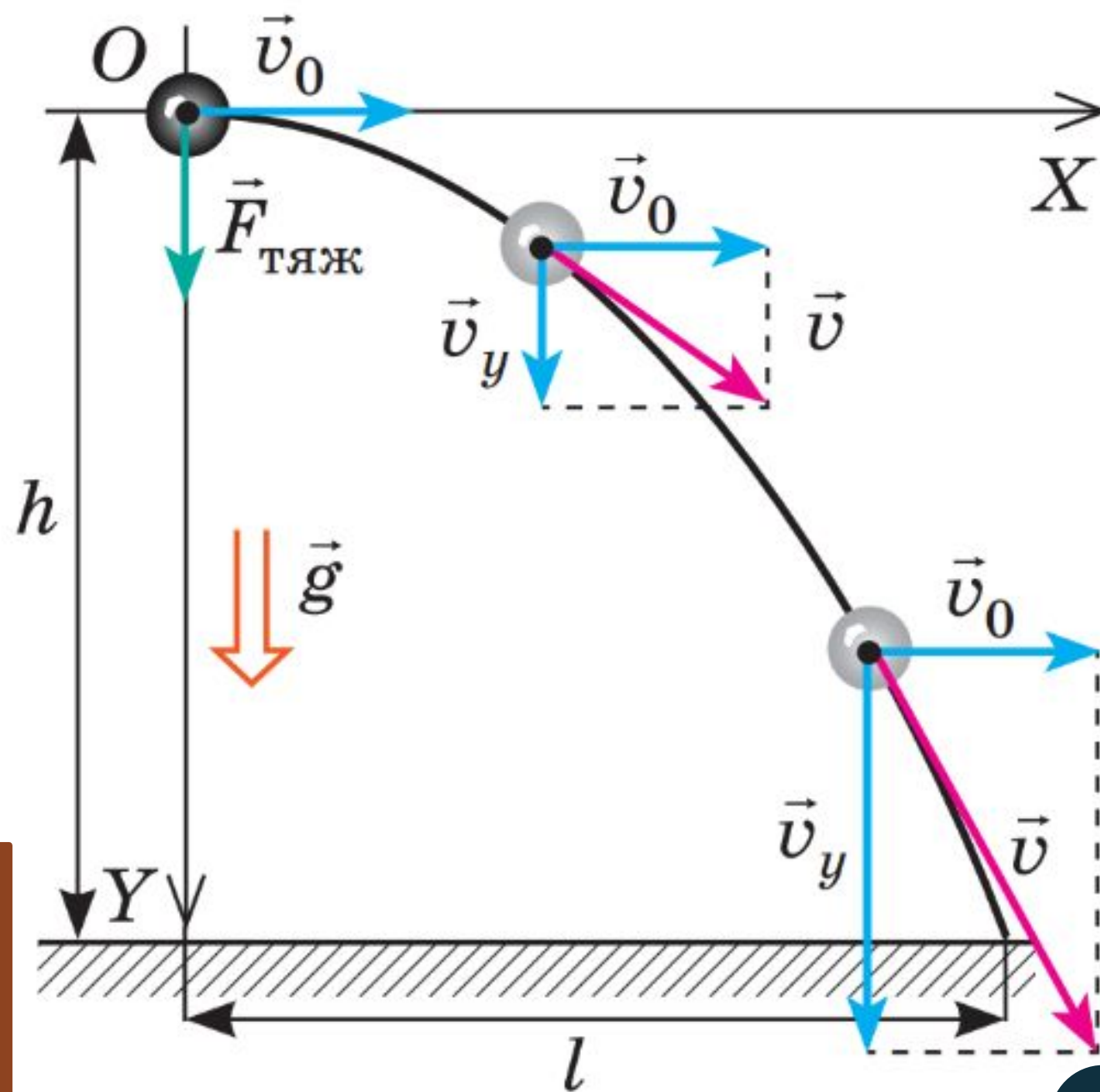
$$v_{0y} = 0$$

$$g_y = g$$

$$h_y = h$$

$$v_y = gt$$

$$h = \frac{gt^2}{2}$$

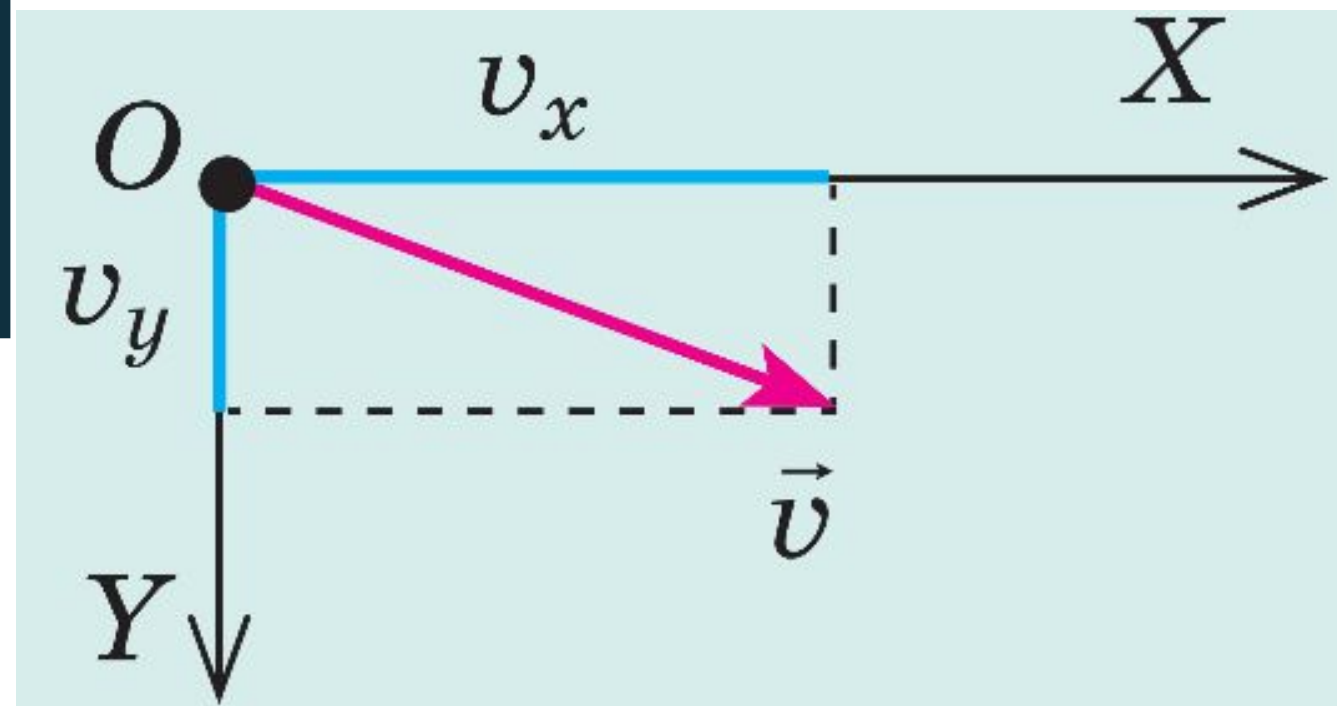
2. Рух тіла, кинутого горизонтально

**Модуль швидкості руху тіла
в довільній точці траєкторії**
(скористаємося теоремою Піфагора)

$$v = \sqrt{v_x^2 + v_y^2}$$

$$v_x = v_0$$

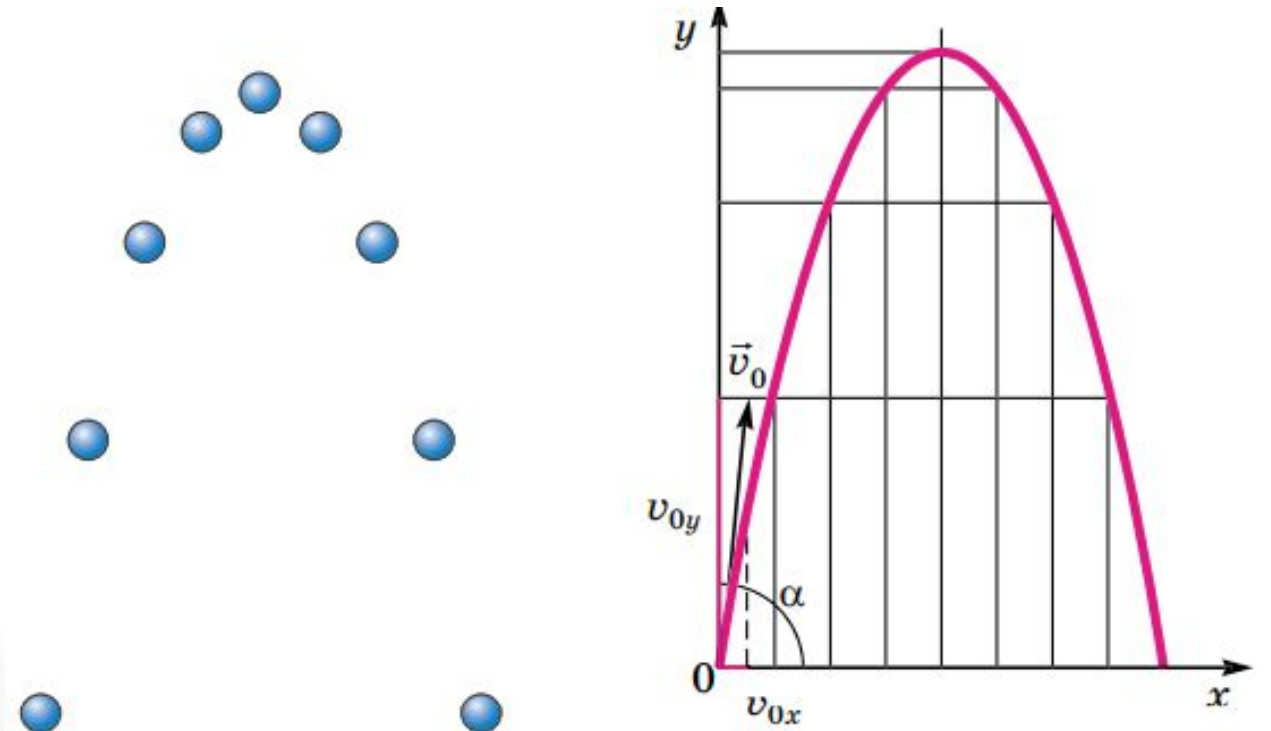
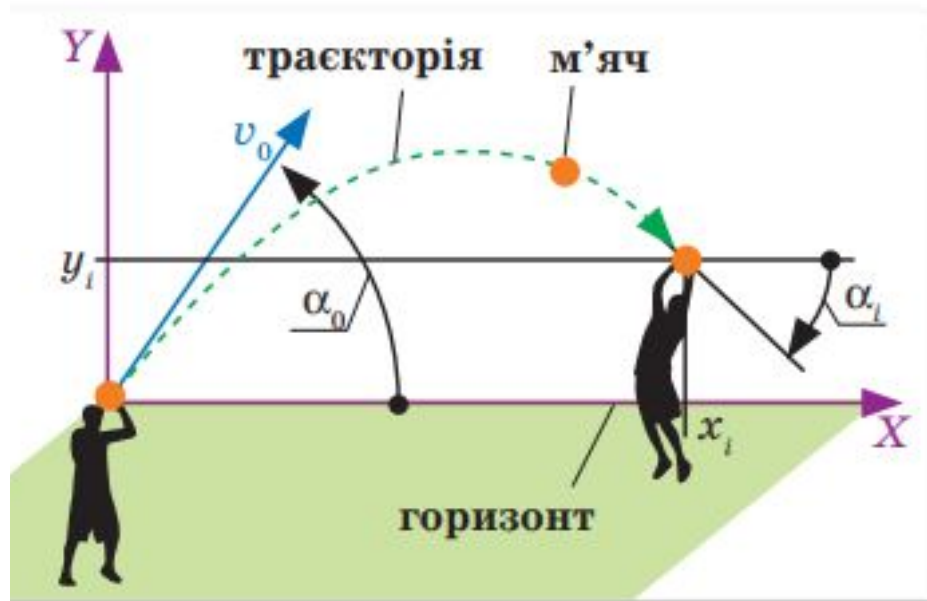
$$v_y = gt$$

$$v = \sqrt{v_0^2 + g^2 t^2}$$

3. Рух тіла, киннутого під кутом до горизонту

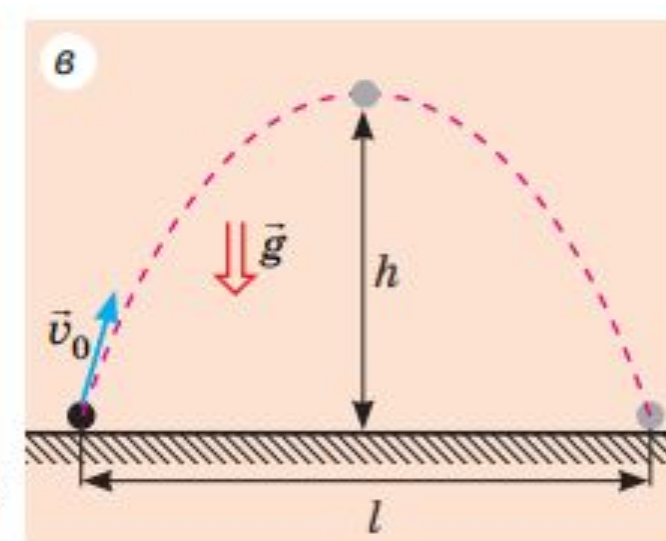
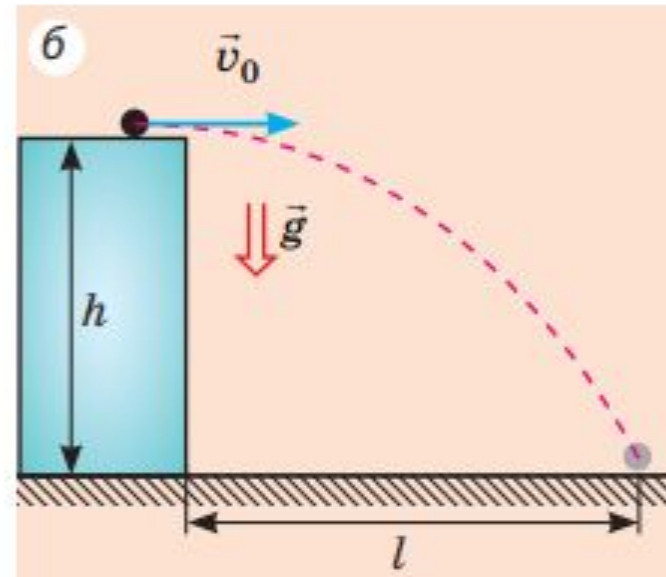
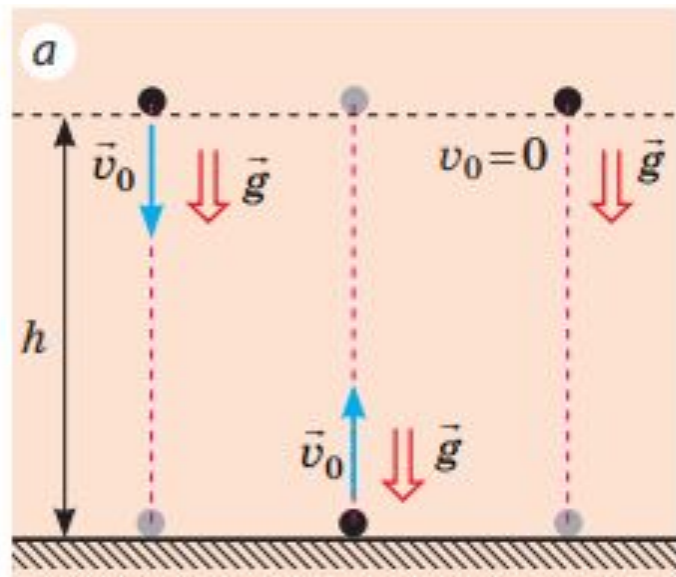
Траєкторія руху – **парабола**

Формуємо компетентність

Я поміркую і зможу дати відповідь

- Траєкторія руху тіла під дією сили тяжіння залежить від напрямку початкової швидкості: тіло кинуте вертикально рухається прямолінійною траєкторією (а); траєкторія руху тіла кинутого горизонтально (б) або під кутом (в) до горизонту - параболічна (гілка параболи або парабола)

Бесіда за питаннями

1. Запишіть **рівняння руху тіла під дією сили тяжіння** в загальному вигляді.

2. Якою є **траєкторія руху тіла**, кинутого **вертикально? горизонтально?**

3. Як для тіла, **кинута горизонтально**, визначити **дальність польоту? висоту падіння? модуль швидкості руху тіла в будь-якій точці траєкторії?**

Домашнє завдання

**Опрацювати § 34,
Пройти тест на Всеосвіта**